

БӨЛІМ: ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ

18 ғасырдағы Қазақ хандығы

ЖАРИЯЛАНДЫ
07.11.2015СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/2052/

Кіріспе

18 ғасыр — Қазақ хандығы тарихындағы аса маңызды әрі күрделі кезең. Бұл ғасырда қазақ елі сыртқы қауіп-қатерлерге тап болып, елдің тұтастығы мен егемендігін сақтап қалу жолында аянбай күресті. Жоңғар шапқыншылығы, Ресей империясының ықпалының артуы, ішкі саяси бытыраңқылық — осы ғасырдың негізгі сипаттары болды. Дегенмен, дәл осы кезеңде қазақ халқының ұлт ретінде сақталып қалуының алғышарттары да қаланды.

Жоңғар шапқыншылығы

17 ғасырдың соңынан бастап Жоңғар хандығы күшейіп, көрші елдерге, соның ішінде Қазақ хандығына да қауіп төндірді. 18 ғасырдың алғашқы жартысында жоңғарлар қазақ жеріне бірнеше рет жойқын жорықтар жасады. Ең ауыр кезең — **1723 жылғы «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама»** оқиғасы болды. Бұл кезде қазақ халқы туған жерінен босып, Жетісу мен Түркістан өңірлерін тастап, Сырдарияның төменгі ағысына қарай шегінді. Жүздеген мың адам қырылып, халық басына қара бұлт үйірілді.

Ұлт-азаттық күрес және бірлікке ұмтылыс

Осындай қиын-қыстау кезеңде қазақ халқы өзінің рухын жоғалтпай, бірігіп, жауға қарсы күрес жүргізе білді. Бұл күресте елдің беткеұстар батырлары — **Абылай хан, Бөгенбай батыр, Қабанбай батыр, Наурызбай батыр, Райымбек батыр** және басқа да ерлер ерекше көзге түсті. Олар халықты ұйыстырып, жоңғарларға қарсы бірнеше сәтті шайқас ұйымдастырды.

Жоңғарларға қарсы күресте қазақ билеушілері өзара келісіп, халықты біріктіруге тырысты. **Орта жүздің ханы — Әбілхайыр, Кіші жүздің ханы — Әбілмәмбет, Ұлы жүздің билері — Төле би, Қазыбек би, Әйтеке би** ел бірлігін сақтап қалуға ұмтылды.

Абылай ханның саясаты

18 ғасырдың екінші жартысында Қазақ хандығының саяси аренасында **Абылай**

ханның рөлі ерекше болды. Ол тек батыр ғана емес, сонымен қатар көреген саясаткер ретінде ел басқарды. Абылай хан Ресеймен де, Қытаймен де қарым-қатынас орнатып, қазақ елінің мүддесін қорғауға тырысты.

Абылай хан өзінің билігі тұсында үш жүзді біріктіруге, мемлекетті нығайтуға көп еңбек сіңірді. Оның тұсында Қазақ хандығы ішкі бірлігін біршама қалпына келтіріп, сыртқы жауларға төтеп бере алатын жағдайға жетті. Ол сыртқы саясатта тепе-теңдік сақтауға тырысып, Ресей мен Цин империясы арасында қазақ елінің тәуелсіздігін сақтап қалуға ұмтылды.

Ресей ықпалының артуы

18 ғасырдың ортасына қарай Ресей империясы Орта Азия мен Қазақстанға белсенді түрде ене бастады. 1731 жылы Әбілхайыр хан Кіші жүз атынан Ресейге бодан болу туралы ант берді. Бұл шешім бір жағынан жоңғардан қорғану үшін жасалса, екінші жағынан ел ішінде түрлі пікірталастарға да жол ашты. Көптеген қазақ хандары мен сұлтандары Ресейдің үстемдігіне қарсы шықты, бірақ империя біртіндеп өз билігін күшейтіп отырды.

Қорытынды

18 ғасыр — Қазақ хандығы үшін ауыр сынақтар мен тарихи өзгерістер кезеңі болды. Жоңғар шапқыншылығы, ел ішіндегі саяси бытыраңқылық, Ресей ықпалының күшеюі елдің бірлігі мен тәуелсіздігіне қауіп төндірді. Алайда осы қиындықтарға қарамастан, қазақ халқы өзінің ұлттық болмысын, рухын сақтап қалды. Абылай хан сынды көреген басшылардың арқасында ел тұтастығы мен егемендігі үшін күрес тоқтамады. Бұл ғасыр қазақ халқының тағдырына айтарлықтай әсер етіп, келесі тарихи кезеңдердің негізін қалады.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.